

**Мирјана Мијајловић,
Желимир Новаковић
(Музеј града Београда)**

ДИГИТАЛИЗАЦИЈА МУЗЕЈСКИХ ЗБИРКИ МУЗЕЈА ГРАДА БЕОГРАДА

Основне информације о покретним културним добрима која припадају прошлости човечанства чувају се у музејима, библиотекама, архивима, и кинотекама. У овом четвороуглу се складиште најразноврсније информације и подаци различитих вредности и значења.

Музеји

Музеји су настали пре свега из потребе друштва да сакупља, чува, штити и излаже вредне и ретке предмете. Они су специфични по неконвенционалности комунцирања са предметима. За разлику од сродних институција, библиотека и архива, у којима је писана реч уједно и језик информације, у музејима изоловани предмет, издвојен из свог природног контекста, постаје извор и носилац информације; при том, оне иду искључиво из једног смера, и то од предмета ка појединцу или околини. У том контексту музејски предмет је медијум, а музеј је место комуникације садашњости с прошлошћу. Пријем информација зависи од умећа посматрања и постављања питања, а такође подразумева одређени ниво предзнања добијен путем других врста извора. Подаци до којих је дошао кустос или други стручњак проучавањем музејског предмета, потребно је да се пренесу на један од конвенционалних модела, како би они били доступни ширем кругу људи. На тај начин музејски предмет би био заштићен од сталног изношења на увид заинтересованим појединцима ради даљег проучавања и тако се сталним контактом са предметом не би доводила у питање његова физичка постојаност. Дакле, комуникација са музејским предметом усмерава се на друга средства и медијуме, која су конвенционална и сведена на једноставан начин коришћења података, а то је писана реч или савременији метод, дигитализација музејских збирки.

Између осталог, у те сврхе се користе инвентарске књиге, разни видови каталога, пре свега каталози збирки, монографије, разгранате помоћне картотеке, друге врсте помагала и на крају базе података прилагођене новим технологијама.

Све до чега је појединац дошао проучавањем музејског предмета бележи се на низ начина, од којих је најсавременији дигитализација музеалија уз одговарајући стручно-научни коментар. Стручно-научна обрада предмета подразумева извлачење максимума информација које се могу пренети на друге медијуме и на друге носиоце, како би се лакше дистрибуирале до других заинтересованих, који тиме могу да буду даље подстакнути да компарирају више

предмета који се налазе у више музеја, па ниво информација своде на стручне закључке који покрећу мисаони процес што представља део научног рада.

Атрибуисање музејских предмета и извлачење јединствених параметара за целокупну збирку представља врло сложен задатак са аспекта музеологије. Из тог разлога Музеј града Београда је својим учешћем у Иновационом пројекту И.1.1130, којим је руководио проф. др Жарко Мијајловић током 1996. године, презентовао свој материјал у две целине, настојећи да то буде једнородан музејски материјал, а то су сликовни записи. Иако се радило о сликовним записима две збирке, приступ обради материјала је био различит, условљен самим предметима. С једне стране, то су биле старе гравире, избор од 176 предмета из много богатијег фонда, дело многобројних аутора, различитих техника, настале у многим местима широм Европе, а с друге стране радило се о заокруженој колекцији старих фотографија, укупно 86, дело једног аутора, И. В. Громана, насталих за време српско-турског рата 1876-1878. године у Србији.

Збирка гавира из Музеја града Београда

Како Музеј града поседује једну од најзначајнијих и највреднијих збирки гавира у Србији, мишљења смо били да би и широј јавности објављивање овог драгоценог фонда могло бити занимљиво. У оквиру већ поменутог научног пројекта објављен је само један мањи део ових значајних експоната који су тематски били у великој мери везани за Београд. У избору материјала одлучујућа компонента је била његова визуелност, количина порука, интерес музејских коминтената за те предмете, као и њихова заштита од честог физичког контакта.

Гравире су у давна времена биле својеврсне репортаже, преко којих су се људи обавештавали о важним политичким дешавањима на неком простору путем сликовних и текстуалних приказа који су покривали дуже временске периоде. Велики је број гавира са мотивима изгледа појединих стратешки важних утврђења, места којих више нема, представа из свакодневног живота града и његових становника, као и многобројних портрета познатих личности. Оне представљају један од раних медија ликовне информације, која често није уметнички настројена него је у функцији помоћног средства за обавештења о историјским збивањима, а понекад и њихов једини извор, па су као такве често репринтоване од стране других аутора. Наравно, збирка садржи и велики број радова са изузетним уметничким квалитетима јер се гавира третирали и као декоративни предмет у ентеријерима.

Намера нам је да наставком сарадње поправимо уочене “пионирске” мањкавости, посебно оне које се односе на саму јасност и читљивост гавире уз одговарајућу заштиту ауторства целе збирке. Целокупан фонд броји близу 800 старих карата, планова, ратних сцена, гавира из албума, атласа, панорама, портрета значајних личности. Оне хронолошки обухватају период од XVI до XIX века, и пореклом су из великих графичких европских центара као што су: Нирнберг, Аугзбург, Берлин, Амстердам, Беч, Париз, Лондон, Венеција и други. Дело су значајних аутора од којих издвајамо Реша, Ортелијуса, Меркатора, Гумпа, де Хога, Боденера, Попела, Јакоба Алта, Куна фон Квицова, Ненадовића и других. Близу 250 гавира су поклон великог индустријалца и колекционара Ђорђа

Вајферта, а остале су већим делом откупљиване током времена од многобројних појединаца.

Колекција старе фотографије И. В. Громана

Фотографије руског ратног фоторепортера И. В. Громана, који је боравио у Београду и Србији у време српско-турског рата 1876-1878. године објављене су у целости на ЦД-у “Старе карте, гравире и фотографије из збирке Музеја града Београда”. Све оригиналне фотографије из овог фонда (61) су поклон инжењера Милана Нешића, тадашњег председника Београдске општине (09.08.1930). На тај начин, личним примером је указао на значај и важност реализације идеје, да Општински музеј добије сталну поставку. Ова колекција представља драгоцен материјал у историјско-документарном погледу како престоног града тако и дела Србије. Преосталих 25 фотографија су копије Громанових радова које се налазе у Војном музеју у Београду, Библиотеци листа “Борба“, и некадашњем Централном државном архиву СССР-а.

Оригинални Громанови радови су посебно били предмет интересовања неких историчара, научних радника, који фотографију третирају као историјски извор, па су приступили детаљнијем проучавању и анализирању, полазећи од чињенице да један војни репортер има задатак да сними ситуацију на терену, да прави снимке који наизглед прикривају прави разлог њеног настанка. Објекти и предмети који се појављују у првом плану често су само ознаке препознавања дешавања у позадини, која су у ствари примарни интерес фотографа, почевши од саме конфигурације терена или непријатељских положаја, као и распореда објеката и слично. У музејском фонду ова колекција се налази подељена у две збирке, у зависности од тематике саме фотографије (Историјска, ФИ1, обухвата фотографије са терена по Србији, у долинама Тимока и Мораве, Јагодини и Параћину, а Урбанистичка, Ур, садржи фотографије амбијенталних целина Београда са многим јавним грађевинама), а на ЦД-у су обједињене као целина и дело једног аутора. Ако се узме у обзир време настанка прве фотографије које се поклапа са периодом Громановог рада, онда је јасан интерес стручне и шире јавности за ову врсту документације.

Збирка фотографија Јеремије Станојевића

У Музеју града Београда налази се обимна и вредна збирка фотографија (2290) Јеремије Станојевића за коју постоји велики интерес у јавности, о чему сведочи велики број захтева за коришћење овог материјала.

Пуковник Јеремија Станојевић, пре свега велики ентузијаста и колекционар, у намери да напише топографску историју Београда дошао је на идеју да систематски снима његове улице у централној зони града. С радом је почео 1929. године и завршио 1933. или 1934. године. Разнородан прикупљени материјал Станојевић је чувао у сандуцима у згради Војне академије. У бомбардовању Београда 06.04.1941. ова зграда је изгорела, а са њом и сва прикупљена документација о граду. Збирка која се налази у Музеју случајно је сачувана у Станојевићевој кући и откупљена од његове ћерке 1954. године. Његов рад је обухватио 130 улица, у просеку 18 снимака по улици, с тим што се стварни број

креће од једног до 113 снимака за једну улицу. Станојевић је био свестан да је Београд, изграђен до 1914. године, осуђен на брзе и радикалне промене. Град је постао престоница веће, снажније државе, припале су му нове функције које су захтевале и нова просторна решења. Ране тридесете године XX века, период у коме град почиње радикално и убрзано да мења свој урбани лик, дефинисале су престоницу, бар у централној зони, онако како изгледа и данас. Ове фотографије су редак, у неким случајевима и једини иконографски податак о Београду тога времена. Најрадикалније промене у том периоду претрпео је савски део Београда. Рат са ужасним бомбардовањима 1941. и 1944. године, потом послератна обоја и изградња променили су лик града. Тако смо данас у апсурдној ситуацији да Београд из релативно блиске прошлости, каквог га још увек памте понеки живи суграђани, више не постоји. Најгоре је што није вршено техничко снимање, па чак ни организовано снимање, наравно од стране градских власти и институција, тако да су снимци пуковника Станојевића у великој мери једини визуелни документ о “несталом” граду. С обзиром да је радикално измењен и терен, да су нестале неке улице, какав је био случај у околини данашњег моста у Бранковој улици, неопходно би било да се снимци вежу за план Београда из 1930. године као и за савремени план. С друге стране, требало би обавити снимања, камером или фотоапаратом, са истих позиција и под истим углом, да би се на основу данашњег изгледа могла обавити анализа прошлости.

Упоредо са дигитализацијом ове збирке, значајан помак на унапређењу рада на новом Пројекту био би када би се омогућила визуелизација објеката под углом од 90°. Пуковник Станојевић је ретко снимао објекте анфас, они се обично налазе под углом од 30° до 45°. Његов снимак Ђумрукане, царинарнице, коју је на обали Саве подигао кнез Милош почетком XIX века, значајног објекта којег данас више нема, један је од свега два сачувана ликовна извора. Оба су, нажалост, снимљена под углом. У скорије време је рађен пројекат ревитализације Ђумрукане у оквиру којег је професор нацртне геометрије са Архитектонског факултета у Београду др Ненад Грујић урадио реституцију перспективе са фотографије са тачношћу од приближно 1 : 13000. Значај оваквог представљања појединих делова улица са објектима који више не постоје имао би, свакако, велики одјек, јер бисмо могли виртуелно да представимо град који је нестао са својим улицама и зградама, а био би дигитално сачуван и заштићен за будућност.

*

Дигитализацијом музејских збирки унапређује се вођење музејске документације, што се огледа у ефикасном, брзом и лако пружању информација, тим пре што су, поред основних информација о предмету, додатно урађени регистри који пружају детаљнија обавештења о значајним догађајима, личностима или мање познатим терминима. Унакрсно прегледање садржаја путем бројних обележених речи у тексту и путем одредница у значајној мери олакшава добијање комплетне информације. Оваквим начином рада превазилази се застарела, конвенционалана обрада предмета, која је обимна, захтевна у погледу простора са свим проблемима инфраструктурне природе. Применом нових технологија долазимо до основног циља - заштите националне културне баштине, што би могла да буде једна од примарних карика повезивања са другим културама у свету.

**Mirjana Mijajlović
Želimir Novaković
(Belgrade City Museum)**

DIGITIZATION OF THE BELGRADE CITY MUSEUM COLLECTIONS

Basic information about collections are situated in museums, libraries, archives and cinematographic collections. This text concerns the complexity of cataloguing and describing artefacts and identifying their attributes. Three collections are treated: the collection of engravings, photographs made by I.V. Groman from 1876/78 and photographs of Belgrade in thirties, made by Jeremija Stanojević.